

технологии планирования жизнедеятельности детских коллективов для эффективного процесса организации деятельности в воспитательных группах, что способствует реализации учащихся в познавательной, творческой, исследовательской деятельности и приобретении ими жизненной компетентности.

Ключевые слова: планирование, план, технология планирования, компетенции, житнетворчество.

Levchuk N.O. The technology of children's groups life-activity planning in the school of the future

The article deals with the problem of the rational planning organization in conditions of modern educational institutions as an important stage in the organization of educational work. It is noted that a clear planning of educational work in the institution helps to predict errors and negative events, therefore prevents their emergence, finds the ways of educational goals attainment and defines the development prospects of the institution. The actuality of system of planning introduction to the educational process is presented. Different approaches to the educational planning process at the institution and methodological basis of its organization are analyzed. The technology of children's group life-activity planning which is based on the pedagogy and psychology life-design approaches of the Khortitsky center is described. The main stages of its realization and the content of pedagogues' and pupils' activity are given, the main advantages of technology are shown. The conclusion about the meaning of life-activity planning for effective process of life organization in child's educational groups, which promotes the realization in cognitive, creative and research activities and acquisition of life-competence by the pupils.

Keywords: planning, plan, planning technology, competence, life-design.

Стаття надійшла до редакції 15.11.2013 р.

Статтю прийнято до друку 22.11.2013 р.

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор

Аносов І.П.

УДК : 373.3:37.037

**СТВОРЕННЯ КОРЕКЦІЙНО-РЕАБІЛІТАЦІЙНОГО
РОЗВИВАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ ДІТЕЙ
З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В УМОВАХ
ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО ЗАКЛАДУ (ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ)**

Лупінович С.М.,

канд. пед. наук, доцент

Марієва І.Г.,

Постановка проблеми. Пріоритетним напрямом модернізації сучасної загальної та спеціальної освіти виступає інклюзивна форма навчання, яка передбачає спільне навчання дітей з типовим та нетиповим розвитком, встановлення між дітьми різних груп, категорій більш тісних взаємостосунків під час навчання та виховання в одному класі (групі) загальноосвітнього закладу (школі, дитячому садочку).

Однією з найтривожніших особливостей нинішньої демографічної ситуації в Україні є збільшення кількості дітей з відхиленнями в психофізичному розвитку.

Важливими чинниками відхилень фізичного, психічного та соціального здоров'я дітей є несприятливі екологічні, соціально-педагогічні та соціально-психологічні умови, а саме:

- відсутність відповідних умов праці і відпочинку, можливостей для впровадження навичок здорового способу життя;

- стан здоров'я батьків до народження дитини, а також матері під час вагітності, її захворювання в цей період, зловживання алкоголем, наркотиками;

- екологічний стан оточуючого середовища;
- збільшення кількості неповних і неблагополучних сімей, кількості «дітей вулиці», дітей-сиріт, що залишилися без батьківської опіки;
- здоров'язбережувальний простір, в якому врівноважуються вроджені адаптивні здатності дитини, та змінне середовище;
- рівень компетенції дорослих щодо відновлення (реабілітації) здоров'я дітей.

Мета статті – розкрити умови та практичний досвід створення корекційно-реабілітаційного розвивального середовища для дітей з особливими освітніми потребами у загальноосвітньому навчальному закладі.

Виклад основного матеріалу. Сучасна освіта в Україні є складним і неоднозначним процесом, що обумовлено змінами в суспільстві. Тому задовольнити в повному обсязі потреби дітей із особливостями психофізичного розвитку в загальноосвітньому закладі можливо лише за умов спеціальної організації і створення корекційно-реабілітаційного розвивального середовища (КРРС). Питання створення оптимальних умов життєдіяльності, відновлення втраченого контакту з навколишнім середовищем, інтеграції дітей та молоді з обмеженими фізичними можливостями в суспільство належать сьогодні до числа першорядних державних завдань [2]. Тобто виникає потреба в створенні середовища для розвитку та самореалізації, спрямованого на компенсування фізичних та психічних вад. Навчання, виховання, розвиток дитини повинні відбуватися в атмосфері захищеності, психологічного комфорту [3]. На базі спеціальних навчальних закладів зазвичай створюється таке середовище. Проте воно не задовольняє повністю всі потреби учнів з фізичними та психічними вадами. З одного боку, спрямовуючи роботу на компенсацію певних недоліків, спеціальні заклади значно звужують коло спілкування, створюють ідеальні умови, скоріше заважають соціалізації та адаптації в реальному житті.

У той же час, корекційно-реабілітаційне розвивальне середовище має відповідати наступним вимогам:

- бути системним, що відповідає меті розвитку;
- ініціювати діяльність дитини;
- урахувувати специфіку розвитку дитини;
- забезпечувати умови для взаємодії дітей, створювати умови для більш повної комунікації;
- здійснювати адаптацію дитини до реального життя, готувати до життя в соціумі.

Корекційно-реабілітаційне розвивальне середовище — це комплекс психолого-педагогічних, матеріально-технічних, санітарно-гігієнічних, ергономічних, естетичних умов, що забезпечують організацію навчання та розвиток дітей.

Наповнення середовища вирішує як прямі утилітарно-функціональні завдання певного об'єкта середовища (організація процесів життєдіяльності, технічне забезпечення простору, створення необхідних ідейно-художніх ефектів та настроїв), так і супутні їм (підвищення комфортності середовища, кореляція емоційно-психологічного клімату тощо). Розвиток дитини залежить від того, як її виховують, де і в якому середовищі вона росте. Проблемою дітей з особливими потребами є саме обмеженість у спілкуванні, недостатність зовнішніх контактів, віддаленість від соціуму.

Акцент під час створення КРРС потрібно ставити на адаптації та компенсації. Отже, базова основа для його створення має бути багатфункціональною, інваріантною, високотехнологічною, доступною, ергономічною і забезпечувати необмежені комунікативні можливості.

Методологічним підґрунтям середовища можуть стати сучасні особистісно орієнтовані технології, такі як: педагогіка співробітництва, технологія навчання, проблемне навчання, теорія поетапного формування розумових дій, педагогіка толерантності, особистісно-орієнтоване навчання, особистісно-розвивальне навчання та ін. Ці технології у більшості підходів передбачають не тільки формування знань, але й гармонійний розвиток особистості, її духовних і інтелектуальних якостей, фізичних та інших навичок і умінь, формування мотивації навчально-пізнавальної та майбутньої повноцінної змістовної життєдіяльності. Вони спрямовані на цілісне особистісне зростання як суб'єкта учіння. Психологічною метою такої освіти є намагання дати: за-

гальний розвиток учням, у тому числі пізнавальний, емоційно-вольовий, моральний і естетичний. Навчання відбувається на високому рівні складності, однак при цьому створюються умови для формування на уроці атмосфери довірливості, варіативності навчального процесу з урахуванням індивідуальних особливостей і схильностей до навчання.

Прикінцевим результатом КРПС є реабілітація дітей як система медико-психолого-педагогічних заходів, спрямованих на попередження і лікування патологічних станів, які могли б призвести до тимчасової або постійної втрати працездатності.

Загальною метою корекційно-реабілітаційного розвивального середовища є створення умов для досягнення кожною дитиною максимально можливої корекції і компенсації окремого або комбінованого дефектів, їх профілактика шляхом включення у реабілітаційний, корекційно-розвивальний, соціально-культурний простір навчального закладу.

Практичний досвід закладів освіти також показав, що якість і ефективність реабілітації дітей з порушеннями в розвитку пов'язані з особливими умовами, що сприяють міцному здоров'ю та довголіттю. Це такі умови, які забезпечують нормальне функціонування всіх органів і систем дітей (систему травлення, дихальну, серцево-судинну, нервову та ін.): хороший темперамент, стійкий імунітет, правильну та красиву поставу, пропорційну будову тіла, міцний тургор шкіри, достатній фізичний і психічний розвиток дитини.

Такими головними умовами є:

- регулювання фізичної, психічної та емоційної працездатності дітей на уроках (заняттях) і упродовж дня, дотримання її періодів (входження в роботу, оптимум діяльності та спад), зняття втоми;
- створення в класі (групі) належного санітарно-гігієнічного, повітряного та світлового режиму (провітрювання помешкання, вологе прибирання, звільнення підвіконня від зайвих предметів, що створюють затемнення);
- активізація рухової діяльності учнів на початку і в середині уроку (проведення динамічних хвилинок);
- чітка організація режиму дня;
- формування ціннісного ставлення до людини, її життя, здоров'я, природи, знань, миру, сім'ї тощо;
- доброзичливе ставлення до дітей з боку педагогів.

Осмислення цих проблем привело педагогічний колектив НВК №6 м. Енергодар до ідеї створення «Школи сприяння здоров'ю» (2006 рік). Результатом стало розроблення та впровадження в практичну діяльність закладу освіти концепції «Формування культури здоров'я учнів у навчально-виховному процесі школи» (2007-2010 рр.), яка передбачала створення відповідних умов у навчально-виховному процесі, які спрямовані на покращення стану здоров'я учнів, зниження їх захворюваності, упередження виникнення хронічної патології та дитячої інвалідності; формування культури здоров'я учнів.

Робота Школи сприяння здоров'ю проводилась за авторською експериментальною програмою «Формування, збереження, зміцнення та відновлення здоров'я учнів, які часто хворіють, у навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи №6» (Денисенко Н.Ф., професор, доктор педагогічних наук) і показала значні позитивні результати, а саме:

1. Число дітей, які хворіють, під час комплексних оглядів знижується щороку. Слід зазначити, що за такий час поліпшити здоров'я учнів закладу освіти (хронічно хворих) неможливо, тому показовим чинником є зменшення кількості пропущених днів за навчальний рік за хворобами та відсутність збільшення хронічної патології за період навчання в школі.

2. Знизився рівень інфекційних захворювань: застуд, гострих респіраторних вірусних інфекцій.

3. Створено реабілітаційне середовище та власна модель школи, яка задовольняє потреби учнів, сприяє їх духовному, фізичному та психічному оздоровленню.

4. Постійно здійснюється психолого-медико-педагогічне інформування всіх учасників навчально-виховного процесу школи з питань режиму праці та відпочинку учнів, раціонального харчування, особистої гігієни.

5. Проводиться моніторинг стану здоров'я та якості навчання під час реалізації здоров'язберігаючих технологій.

Однак запровадження та організація моделі «Школи сприяння здоров'ю» в умовах НВК №6 виявило й низку проблем, як-от:

- відсутність критеріїв медико-екологічного моніторингу стану здоров'я дітей;
- недостатня матеріальна забезпеченість медичної та фізкультурно-оздоровчої служб закладу;
- необхідність забезпечити доступність для навчання дітей з особливими освітніми потребами з метою їх повного включення в соціум;
- діти з особливими освітніми потребами потребують додаткової корекційно-розвиткової роботи;
- педагогічні та медичні працівники не в повному обсязі готові до надання допомоги дітям з особливими освітніми потребами.

Виходячи з цього, з грудня 2010 року в навчально-виховному комплексі №6 м. Енергодар була продовжена експериментальна діяльність, яка передбачала розробку і реалізацію механізму включення дітей з особливими освітніми потребами в оздоровчий загальноосвітній навчальний простір, ранньої інтеграції цих дітей у соціальне середовище з урахуванням їхніх типологічних та індивідуальних особливостей та виходячи із можливостей закладу в оздоровленні таких учнів.

Актуальність зазначеної проблеми зумовлювалась пріоритетними напрямками державної політики в освітній галузі.

Колективом школи було зроблено спробу побудови системи інклюзивного навчання на базі раніше створеної Школи сприяння здоров'ю, яка б, забезпечуючи освітню підготовку та соціальний розвиток дітей з особливостями психофізичного розвитку, передбачала психолого-медико-педагогічний супровід, в тому числі й систему реабілітаційної корекційно-розвивальної допомоги. Розробка цього передбачала системний підхід, розгляд сукупності різноаспектних елементів, виділення інтегративних системоутворювальних зв'язків і стосунків, врахування сукупності зовнішніх і внутрішніх факторів і умов.

Матеріальна база, потенціал і накопичений педагогічний досвід педагогів закладу як Школи сприяння здоров'ю дали підстави використати його як базу для проведення дослідно-експериментальної роботи з проблеми навчання дітей з особливими освітніми потребами в загальноосвітній школі. Педагогічний колектив закладу мав значний досвід використання здоров'язберезувальних технологій, який був реалізований і в роботі з дітьми із особливими освітніми потребами. У навчально-виховному процесі застосовувався щадний режим, лікувально-профілактичні гімнастики, правильна ходьба, зміна рухових поз та зорових горизонтів на уроці за системою доктора Базарного, дихальна гімнастика. На всіх заняттях та в позаурочні години педагоги активно впроваджували пальцетерапію за системою Йосиро Цуцумі, музико-, казко-, лялько-, звуко-, іоно-, фіто-, кольоротерапії тощо. За цими напрямками були розроблені авторські програми та затверджені науково-методичною радою КЗ «Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» ЗОР.

У ході дослідницької роботи ми дотримувались позиції, що в учнів з особливими освітніми потребами вкрай важливо формувати ціннісне ставлення до власного здоров'я та здоров'я оточуючих. Як зазначає Н.Ф. Денисенко, ставлення до здоров'я – це система індивідуальних потреб, інтересів і ціннісних орієнтацій учня в повсякденному житті, що сприяють поліпшенню або загрожують його здоров'ю [1]. Певні види ставлення до здоров'я проявляються в діях, вчинках, переживаннях, судженнях школярів щодо чинників, що впливають на їх фізичне, психічне та соціальне благополуччя. Критерієм міри адекватності ставлення до здоров'я є відповідність поведінки дитини вимогам здорового способу життя, а також санітарно-гігієнічним і медичним нормативам. Окрім зазначеного вище, критерієм оцінки форм здорової поведінки є валеологічна компетентність індивідуума, відповідність оцінки дитиною власного здоров'я

(фізичного, психічного, духовного та соціального) реальному його стану. Ставлення дитини до власного здоров'я на сучасному етапі розвитку освіти є однією з недостатньо розроблених проблем, сутність якої зводиться до одного – як досягти того, щоб здоров'я стало провідною потребою школяра на всіх етапах його життя. По суті, в ідеалі йдеться про ціннісне ставлення до здоров'я.

Висновки. У контексті вищезазначеного ми вважаємо, що навчально-методичне забезпечення і оточуюче середовище потребують модернізації у контексті збереження, формування і відновлення здоров'я дітей з особливостями психофізичного розвитку. В освітньому закладі необхідно створити рекреаційні зони пасивного та активного дозвілля учнів, які мають особливі освітні потреби, та для учителів; обладнати кожен навчальний кабінет приладами, які сприяють регулюванню розумової працездатності учнів, учителів; придбати методичні посібники, програми у відео- та аудіо вигляді, які допоможуть інтенсифікувати процес інтеграції учнів із особливими освітніми потребами та їхніх однолітків.

Література

1. **Денисенко Н.Ф.** Теоретичні засади психолого-педагогічної та медичної реабілітації здоров'я дітей в освітньому процесі дошкільного навчального закладу // Директор школи. – №13. – 2005. – С. 18-20. 2. **Войцехович Д.В.** Правове регулювання праці інвалідів в Україні // Матеріали міжнародного семінару «Сучасні методи і засоби комп'ютерної освіти для осіб з обмеженими фізичними можливостями». – Київ: ВО УФЦ-БФ «Візаві», 2004. – С. 60-62. 3. **Гребенюк Т.М.** Вивчення проблеми соціально-психологічної адаптації інвалідів по зору в студентських інтегрованих групах // Матеріали міжнародного семінару «Інформаційні технології у соціально-трудовій реабілітації інвалідів». – Київ: ВО УФЦ-БФ «Візаві», 2001. – С. 76-79.

References

1. **Denysenko N.F.** Teoretychni zasady psykologo-pedagogichnoi' ta medychnoi' rehabilitacii' zdorov'ja ditej v osvith'omu procesi doshkil'nogo navchal'nogo zakladu // Dyrektor shkoly. – №13. – 2005. – S. 18-20. 2. **Vojcehovych D.V.** Pravove reguljuvannja praci invalidiv v Ukraini // Materialy mizhnarodnogo seminaru «Suchasni metody i zasoby komp'juternoi' osvity dlja osib z obmezhenymy fizychnymy mozhlyvostjamy». – Kyi'v: VO UFC-BF «Vizavi», 2004. – S. 60-62. 3. **Grebenjuk T.M.** Vyvchennja problemy social'no-psyhologichnoi' adaptacii' invalidiv po zoru v students'kyh integrovanyh grupah // Materialy mizhnarodnogo seminaru «Informacijni tehnologii' u social'no-trudovij rehabilitacii' invalidiv». – Kyi'v: VO UFC-BF «Vizavi», 2001. – S. 76-79.

Луїнович С.М., Марієва І.Г. Створення корекційно-реабілітаційного розвивального середовища для дітей з особливими освітніми потребами в умовах загальноосвітнього закладу (практичний аспект)

У статті проаналізовано проблему створення корекційно-реабілітаційного розвивального середовища для дітей з особливими освітніми потребами в умовах загальноосвітнього закладу, розкрито умови та практичний досвід інклюзивної школи. Висвітлено актуальні напрямки розвитку інклюзивної освіти в Україні. Автор розкриває поняття «корекційно-реабілітаційне розвивальне середовище» та вимоги до нього, такі як: системність, діяльність, урахування специфіки, комунікація, адаптація. Особистісно орієнтовані технології вважаються автором методологічним підґрунтям створення середовища для дітей з особливими освітніми потребами: педагогіка співробітництва, технологія навчання, проблемне навчання, теорія поетапного формування розумових дій, педагогіка толерантності, особистісно-орієнтоване навчання, особистісно-розвивальне навчання та інші. Визначається загальна мета, прикінцевий результат корекційно-реабілітаційного розвивального середовища. Автор підкреслює, що якість і ефективність реабілітації дітей з порушеннями в розвитку пов'язані з особливими умовами, які забезпечують нормальне функціонування всіх органів і систем дитини: регулювання фізичної, психічної та емоційної працездатності дітей на уроках; створення в класі належного санітарно-гігієнічного, повітряного та світлового режиму; активізація рухової діяльності учнів; доброзичливе ставлення до дітей з боку педагогів та інше.

Ключові слова: корекційно-реабілітаційне розвивальне середовище, учні з особливими освітніми потребами, особистісно орієнтований підхід.

Лупинович С.М., Мариева И.Г. Создание коррекционно-реабилитационного развивающей среды для детей с особыми образовательными потребностями в условиях общеобразовательного учреждения (практический аспект)

В статье проанализирована проблема создания коррекционно-реабилитационной развивающей среды для детей с особыми образовательными потребностями в условиях общеобразовательного учреждения, раскрыты условия и практический опыт инклюзивной школы. Освещены актуальные направления развития инклюзивного образования в Украине. Автор раскрывает понятие «коррекционно-реабилитационная развивающая среда» и требования к ней, такие как: системность, деятельность, учет специфики, коммуникация, адаптация. Личностно ориентированные технологии считаются автором методологическим основанием создания среды для детей с особыми образовательными потребностями: педагогика сотрудничества, технология обучения, проблемное обучение, теория поэтапного формирования умственных действий, педагогика толерантности, личностно-ориентированное обучение, индивидуальное развивающее обучение и другие. Определяется общая цель, конечный результат коррекционно-реабилитационной развивающей среды. Автор подчеркивает, что качество и эффективность реабилитации детей с нарушениями в развитии связаны с особыми условиями, которые обеспечивают нормальное функционирование всех органов и систем ребенка: регулирование физической, психической и эмоциональной работоспособности детей на уроках, создание в классе необходимого санитарно-гигиенического, воздушного и светового режима, активизация двигательной деятельности учащихся; доброжелательное отношение к детям со стороны педагогов и прочее.

Ключевые слова: коррекционно-реабилитационная развивающая среда, ученики с особыми образовательными потребностями, личностно ориентированный подход.

Lupinovich S.M., Mariyeva I.G. The creation of correctional and rehabilitation space for children with special educational needs in conditions of general educational institution (practical aspect).

In the article it is analyzed the problem of creation of correctional-rehabilitation space for children with special educational needs in conditions of general educational institution, presented the conditions and practical experience of an inclusive school. Relevant tendencies of inclusive education in Ukraine are presented in the article. The author disclosed the concept «correctional-rehabilitation educational space» and requirements for it, such as: consistency, activity, specific considerations, communication, adaptation. Person-centered technologies are considered by the author as the methodological base of the space creation for the children with special educational needs: pedagogy of cooperation, the technology of education, problem-based learning, theory of phased forming mental efforts, pedagogic of tolerance, personal-centered education, individual developmental teaching etc. Determined the common aim and the eventual result of correctional-rehabilitation space. The author stressed that quality and effectiveness of children with developmental disabilities rehabilitation are connected with special conditions, which ensures the functioning of all child's organs and organ systems: the regulation of physical, mental and emotional working efficiency at the lessons, creation of hygienic and sanitary conditions, airy and light regime, activation of child's physical activity; friendly attitude to the children from the teachers etc.

Key words: correctional-rehabilitation educational space, pupils with special educational needs, person-centered approach.

Стаття надійшла до редакції 21.11.2013 р.

Прийнято до друку 28.11.2013 р.

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор
Павленко А.І.